

Een Nederlandse rechtspraak onder een Franse koning

De reorganisatie van de rechterlijke macht onder het bestuur van Lodewijk Napoleon

MAARTEN W. VAN BOVEN

Inleiding

Onder rechtshistorici was het lange tijd een verwaarloosd onderwerp, de geschiedenis van het *Wetboek op de regterlijke instellingen en regtspleging in het Koninkrijk Holland*, ons eerste Wetboek over de rechterlijke organisatie, tot stand gekomen onder Lodewijk Napoleon.¹ Verwaarloosd omdat het Wetboek nooit is ingevoerd, al snel werd achterhaald door de Franse wetgeving na de inlijving bij Frankrijk en na het herstel van de onafhankelijkheid nooit meer als serieuze optie is overwogen.

Toch zijn de discussies bij de totstandkoming van dit Wetboek van wezenlijke betekenis geweest voor onze huidige rechterlijke organisatie. Immers, in die periode hebben onze voorouders telkens weer de afweging moeten maken om bepaalde Franse rechtsinstituten al dan niet over te nemen, zoals de cassatie, de juryrechtspraak, de vrederechter als verzoener van partijen voordat men rechtens wilde procederen, en de rechtbanken van koophandel, waarin leken rechtspredken. Het is mede aan Lodewijk Napoleon, en vooral aan zijn toenmalige minister van Justitie Cornelis van Maanen, te danken dat we de meeste ervan niet of pas in de negentiende eeuw hebben overgenomen.

Het is hier niet de plaats om uitvoerig over de codificatiegeschiedenis van dit Wetboek te spreken.² In deze studie wil ik graag de rol van de vorst belichten, want die is interessant genoeg geweest.

1 O. Moorman van Kappen, 'Een ongeschreven hoofdstuk uit de geschiedenis van onze rechterlijke organisatie', in: *Rechtspleging. Opstellen rond het thema rechterlijke organisatie, bijeengebracht ter gelegenheid van het vijftig jarig bestaan van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Katholieke Universiteit Nijmegen* (Deventer 1974), 193.

2 Zie hiervoor mijn dissertatie: M.W. van Boven, *De rechterlijke instellingen ter discussie. De geschiedenis van de wetgeving op de rechterlijke organisatie in de periode 1795-1811* (Nijmegen 1990). Dit proefschrift is te downloaden op <http://members.home.nl/m.v.boven/proefschrift.pdf>.

Vanaf de omwenteling van 1795 tot aan de troonbestijging van Lodewijk Napoleon is men bezig geweest met het hervormen van de rechtspraak, maar dat is maar ten dele gelukt. Het was dan ook een van de moeilijkste ondernemingen in de Bataafs-Franse tijd.³ Ten eerste betekende een uniforme rechtspraak voor heel het land een enorme breuk met de bestaande situatie. Niet alleen per provincie, maar ook per gewest, ja, zelfs per plaats waren de verschillen groot. Oordeelde in Friesland het Hof bij uitsluiting van de lagere rechtbanken in criminele zaken, Holland telde daarentegen meer dan 200 lokale rechtbanken die de doodstraf mochten uitspreken zonder mogelijkheid van hoger beroep.⁴ Spraken de meeste schepenbanken met meerdere schepenen recht (de zogeheten collegiale rechtspraak), in Groningen kende men op het platteland de alleensprekende rechter. In het Gelders kwartier van Veluwe kende men de rondreizende rechter, terwijl in Nijmegen sedentaire rechtbanken waren.

Bovendien was er van een scheiding van machten nog geen sprake. De meeste schepenbanken waren zowel bestuurs- als rechtscolleges. Evenmin was sprake van een professioneel rechterscorps. Slechts de provinciale hoven telden juristen als rechter, die ook voor het leven werden benoemd en die geen andere ambten mochten bekleden. Bij de lagere rechtbanken waren het voornamelijk leken, die hetzij bij toerbeurt, hetzij bij verkiezing of benoeming, periodiek dit ambt bekleedden.

Tot veel klachten door de justitiabelen leidde dit laatste evenwel niet. Type-rend voor het *ancien régime* was dat vanuit de Middeleeuwen stammende instellingen wel bleven bestaan, maar niet werden gebruikt als ze niet voldeden. De meeste rechtzoekenden kozen een andere weg om aan de lekenrechtspraak te ontsnappen. Ofwel ze sloegen de eerste stap van de lagere rechter over en wendden zich direct tot de juristen bij hoven, ofwel ze maakten bij geschillen gebruik van arbitrage door juristen. Mochten ze toch voor een lagere rechtbank moeten verschijnen, dan bedienden de meeste schepenen zich op hun beurt van adviezen van juristen, alvorens ze een vonnis wezen. In feite was daardoor de rechtspraak tijdens het *ancien régime* in handen van juristen.

Iedereen was eigenlijk wel tevreden over de rechtspraak. Zeker over de onpartijdigheid en onomkoopbaarheid van de vaderlandse rechters. Want daarin had Nederland een goede naam. Lodewijk Napoleon zelf roemde dit in zijn *Documens historiques*: 'Les juges hollandais sont aussi justes qu'éclairés; ils sont incorruptibles: on sait ce que c'est que de solliciter un juge'.⁵

³ In 1796 verwoordden de Friese representanten het aldus: 'De beschikking over de justicieele inrichting is nimmer geweest een gedeelte van de zoogenaamde constitutie der Vereenigde Provinciën, maar elke provincie heeft eene afzonderlijke manier van rechtspleging gehad en behouden', *Dagverhaal Nat. Vergadering*, II, 372.

⁴ Florike Egmond, *Op het verkeerde pad. Georganiseerde misdaad in de Noordelijke Nederlanden 1650-1800* (Amsterdam 1994), 258.

⁵ L. Bonaparte, *Documens historiques et réflexions sur le gouvernement de la Hollande* (3 Vol., Paris 1820) I, 185.

Hoe anders was de situatie in Frankrijk tijdens het *ancien régime*. Daar heersten corruptie en willekeur onder de magistratuur, mede veroorzaakt door de verkoopbaarheid van de ambten. De advocaten hadden een bijzonder slechte naam, omdat ze de processen ten eigen bate zoveel mogelijk vertraagden. Bovendien werkte de politieke invloed van de hoogste rechtscolleges, de zogeheten Parlementen, verlammend op het staatsstelsel, omdat deze de wetgeving konden belemmeren en zo noodzakelijke hervormingen konden tegengaan.

Na de revolutie werden er maatregelen genomen die de afkeer van de rechters en professionele juristen duidelijk demonstreerden en de rechterlijke macht aan banden legden. Rechters mochten voortaan alleen recht spreken volgens het geschreven recht; ze waren 'la bouche de loi', en werden in deze gecontroleerd door een Hof van Cassatie. De juryrechtspraak werd geïntroduceerd, de advocatuur afgeschaft onder het motto dat iedere burger voor de rechtbank als verdediger mocht optreden. Het wantrouwen was zelfs zo groot dat in de eerste jaren van de revolutie de juridische faculteiten werden gesloten.⁶

Pogingen tot hervorming van de rechtspraak tot 1806

Zeker zijn er in ons land vóór 1806 pogingen gedaan om de rechterlijke organisatie te hervormen. Zo zijn in de unitaire Staatsregeling van 1798 de lijnen aangegeven voor een uniforme rechterlijke organisatie, met de introductie van enkele Franse rechtsinstituten, zoals de vrederechter en de commissarissen van het Uitvoerend Bewind als controleurs bij de rechtbanken. Het is niet gelukt om die ingevoerd te krijgen. De tijd was ook te kort, omdat deze grondwet al na drie jaar door een andere, meer federale Staatsregeling was vervangen. Maar ook was de tegenwerking groot. Gekibbeld werd er over de plaatsen van vestiging voor de nieuwe rechtbanken, en de rechters zelf vonden een reorganisatie uitermate bedreigend voor hun bestaan. Wel werd er in het kader van de codificatieopdracht in dezelfde Staatsregeling het procesrecht vastgesteld, maar dat kon eerst in werking treden als de overige wetboeken en de rechterlijke organisatie waren gerealiseerd.

Onder de meer federalistische Staatsregeling van 1801 bleven de provinciale en lokale verschillen grotendeels bestaan; wel werd er een opperste gerechtshof van de republiek onder de benaming van Nationaal Gerechtshof opgericht, dat ook na 1806, maar dan onder de benaming van Hoog Nationaal Gerechtshof bleef voortbestaan.

6 E.W.A. Hensen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland 1798-1998* (Deventer 1998), 3.

Onder Lodewijk Napoleon⁷

Dat was de situatie die Lodewijk Napoleon bij zijn troonbestijging aantrof. Ongetwijfeld moet hij bij de voorbereidingen in Parijs al zijn ingelicht over het gebleken Bataafse institutioneel onvermogen om eenheid te brengen in recht en rechtspraak. De codificatie van de wetboeken moest opnieuw worden opgepakt en daar hoorde een reorganisatie van de rechtspraak bij. De bestaande versnippering en daardoor ook het gebrekkige opsporings- en vervolgingsbeleid was bovendien een belangrijke oorzaak van de smokkelhandel met Engeland, een doorn in het oog van de Franse regering. Om dat tegen te gaan was een krachtig politieapparaat nodig.

Een van Lodewijks eerste daden was dan ook het instellen van een Ministerie van Justitie en Politie. Dat had een tweeledige taak: het opzetten van een landelijke en uniforme rechterlijke organisatie en het inrichten van een landelijk politieapparaat voor de staatsveiligheid, bestaande uit commissariaten-generaal in de grote steden en havenplaatsen. De betreffende commissarissen kregen hun bevelen rechtstreeks van de minister van Justitie.

Daarmee maakte Lodewijk Napoleon het zichzelf erg moeilijk. Het justitiële corps moet dit alles met groot wantrouwen hebben aangezien. Men vreesde allereerst een integrale invoering van de Franse rechterlijke organisatie. Niet ten onrechte, want een jaar later zou dat gebeuren in het koninkrijk Westfalen, waar broer Jérôme als vorst door Napoleon was aangesteld. Een landelijke politie, onder directe aansturing van een minister, was eveneens volstrekt on-Hollands omdat het hele opsporings- en vervolgingsbeleid tot dan toe een zaak was van de rechtbanken zelf. Ofschoon dat slecht was georganiseerd, omdat enige hiërarchie en plicht tot onderlinge samenwerking ontbraken, stond niemand op een Hollandse Fouché⁸ te wachten.

Het wantrouwen werd bovendien versterkt door de benoeming van de 'homo novus' Jan van Hooff tot de eerste minister van Justitie en Politie: een fel Brabants patriot, rooms-katholiek en francofiel, die zich sinds 1801 afzijdig had gehouden van het nationale politieke bedrijf maar wel in voortdurend contact stond met de Franse regering.⁹ Tot dan toe had hij geen juridische functie bekleed. Het is zelfs twijfelachtig of hij ooit een rechtenopleiding heeft genoten, ofschoon hij in de literatuur steeds met de titel Mr. werd aangeduid. Het kon niet erger in de ogen van de Haagse ambtenaren en de leden van de rechterlijke macht.

Geen goede start, maar het is frappant hoe Lodewijk Napoleon zich toch uit deze nesten gewerkt heeft met een volhardendheid die het Napoleontische re-

⁷ Het hierna volgende is grotendeels ontleend aan Van Boven, *Rechterlijke instellingen* (noot 2).

⁸ Joseph Fouché (1759-1820), Frans minister en hoofd van de beruchte geheime politie onder Napoleon.

⁹ Zie hierover, M.W. van Boven, 'De Brabander J.F.R. van Hooff als eerste vaderlandse minister van Justitie 1806-1807. Een bijdrage tot de geschiedenis van het ministerie van Justitie', in: Th. Bosmans e.a. (ed.), *Brabants recht dat is ...* (Assen/Groningen 1990), 35-51.

gime kenmerkte. Ofschoon Van Hooff energiek aan het werk ging en de departementale besturen bestookte met enquêtes over de rechterlijke organisatie, leverde dit alles weinig op. In 1807 nam hij ontslag vanwege vermeende tegenwerking van zijn ambtenaren en collega-ministers. Volgens hem waren die de Oranjepartij toegedaan en zagen zij de Franse koning slechts als een interim-bestuurder, in afwachting van de terugkeer van de stadhouder.

Lodewijk Napoleon liet zich niet uit het veld slaan en koos nu voor een *bottom-up* benadering. In augustus 1807 ontbood hij de presidenten van de departementale hoven in Den Haag. In overleg met een commissie uit de Staatsraad dienden ze een eerste plan van organisatie te maken. Ze zouden niet eerder naar huis mogen terugkeren, dan wanneer het plan gereed zou zijn. Het was de eerste keer in de geschiedenis dat de presidenten elkaar ontmoetten! Maar ook dit liep op niets uit, omdat ze niet wilden meewerken aan een grootscheepse reorganisatie: 'Hier en daar na te gaan wat in het gebouw dat bestaat, veranderd en verbeterd konde worden, zoude ik voor raadzamer en voor onderzoek gepaster houden', zo vertolkte een van de presidenten het algemeen gevoel.¹⁰

Intussen bezocht Lodewijk Napoleon zijn broer in Parijs en kreeg daar op niet mis te verstane wijze te horen dat hij met ingang van 1 januari 1808 de Franse *Code civil* diende in te voeren.

Hij maakte haast. Drie codificatiecommissies werden ingesteld: voor het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek, en het wetboek dat het procesrecht en rechterlijke organisatie zou regelen. De koning had inmiddels wel geleerd om zo dicht mogelijk bij het nationale karakter te blijven en de Franse instellingen niet klakkeloos te imiteren. Aan een dergelijke houding zal een zeker statusaspect niet vreemd geweest zijn; aan de andere kant wist hij zich daarmee verzekerd van de medewerking van de commissieleden, allen beroepsjuristen met een groot gevoel van eigenwaarde.

De laatste commissie bestond uit J. Farjon, D. Fockema en J. Both Hendriksen, raadsheren uit respectievelijk Holland, Friesland en Utrecht. Niet lang daarna benoemde de koning Van Maanen, tot dan toe procureur-generaal bij het departementaal gerechtshof van Holland, tot minister van Justitie en Politie. Een voortreffelijke keuze. Deze had het vertrouwen van de rechterlijke macht en was bovendien erg onder de indruk van de Franse administratie. Hij had Lodewijk Napoleon en Van Hooff in het verleden met de nodige adviezen bijgestaan en de koning had een man als Van Maanen nodig.

De voorzitter van de commissie, Farjon, was bovendien een goede vriend van Van Maanen, zodat deze op de achtergrond kon mee-registreren. Uiteindelijk zou het voorstel van de commissie Farjon in de ogen van de koning ondeugdelijk blijken. Te veel had ze toegegeven aan de gevoelens van de presidenten. Het voorstel was te weinig uniform en te kostbaar. Dat laatste argument was belangrijk, omdat er fors bezuinigd moest worden. Van Maanen kreeg dan

10 Cit. bij Van Boven, *Rechterlijke instellingen* (noot 2), 191.

ook een persoonlijke en geheime opdracht van de koning om het plan radicaal aan te passen, ‘sans vous laisser arrêter par aucunes considérations particulières’. ‘Ce sera mon affaire de tout arranger après’, voegde hij er zelfbewust aan toe, wetende dat hierop veel kritiek zou komen.¹¹

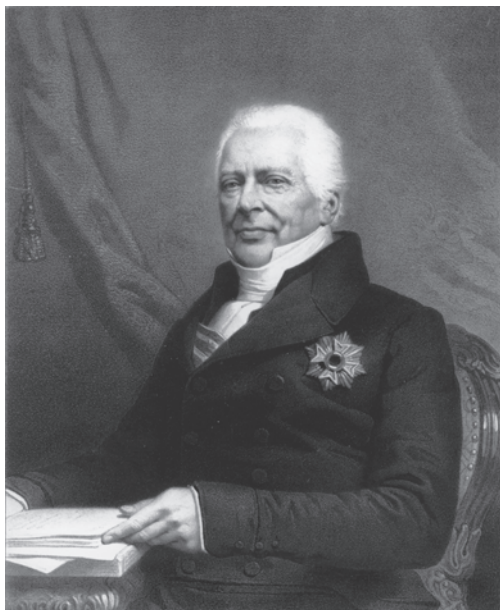
Drie weken later kreeg de koning waarom hij gevraagd had: een veel strakker en centralistischer plan. Het brak onder andere met het welhaast heilige vaderlandse principe dat in elk departement een gerechtshof moest zijn. De Staatsraad was hierover uitermate kritisch. De koning durfde die kritiek niet naast zich neer te leggen en vroeg om een derde plan, nu van de voorzitters van de drie codificatiecommissies. Ook daar werd snelheid betracht. In tien dagen tijd lag er een plan dat een mix was van de plannen van Van Maanen en de Commissie-Farjon.

Kenmerkend voor de grilligheid van de koning werd uiteindelijk alleen het plan van de commissie-Farjon in de Staatsraad besproken, zij het met de wijzigingsvoorstellen van Van Maanen. De koning zat de beraadslagingen voor. Uit de aantekeningen die Van Maanen daarvan gemaakt heeft blijkt het belangrijke aandeel van de koning tijdens en na de beraadslagingen. Hij besliste dat er geen elf maar slechts vier hoven zouden komen. Hij berustte er uiteindelijk in dat er geen vrederechters zouden komen. Over het ontbreken van de juryrechtspraak werd geen woord gerept. Wel bewaakte hij zorgvuldig zijn koninklijke prerogatieven. Daarin ging hij zeer ver, toen de onafzetbaarheid van de rechters – toch een voorwaarde voor een onafhankelijke rechtspraak – aan de orde kwam. Zo wilde hij de bevoegdheid behouden om ze te kunnen afzetten, desnoods om politieke redenen. Daartegen rees groot verzet bij de aanwezigen, onder wie Van Maanen. Maar de koning won. De rechters werden weliswaar voor het leven benoemd maar hun benoemingen waren herroepbaar. Ook de openbare aanklagers wilde de koning zelf benoemen, zonder verplichte voordracht van de rechtbanken waar ze aan verbonden zouden zijn. Op een voorstel om de naam van de openbare aanklagers, ‘procureurs des konings’, te veranderen in ‘hoofdofficier’ antwoordde de koning: ‘Neen er moet een du roi in doorklinken’. Tenslotte bepaalde Lodewijk Napoleon, dat hij altijd eigenmachtig kon ingrijpen in een strafproces. Ook na de beraadslagingen bleef de koning wijzigingen aanbrengen in het Wetboek, tot wanhoop van Van Maanen en Farjon, die het concept gereed moesten maken als wetsvoorstel voor het parlement. Dat Wetboek werd uiteindelijk door Wetgevend Lichaam aangenomen, maar zoals gezegd nooit ingevoerd.

Kenmerken van het Wetboek

De nieuwe rechterlijke organisatie hield het midden tussen vernieuwing en behoud van het bestaande. Onder aan de piramide stonden de civiele rechtban-

11 Moorman van Kappen, ‘Ongeschreven hoofdstuk’ (noot 1), 206.

Mr. Cornelis Felix van Maanen
(1769-1843), *Litho van F. Waan-*
ders naar G.L.F.v.K. Foto:
Iconografisch Bureau, Den Haag.

ken. Het aantal was nog onbepaald, maar in iedere plaats waar men dat noodzakelijk achtte kon er een worden gevestigd. Deze rechtbanken spraken recht in alle burgerlijke geschillen. De er aan verbonden rechters behoeften geen jurist te zijn. Zodoende deden ze sterk denken aan de Hollandse schepenbanken, met dit verschil dat de leden geen lid mochten zijn van enig openbaar bestuur. De machtenscheiding hield men goed in het oog.

Over het hele land verspreid zouden 41 vierscharen worden opgericht, die zouden oordelen in strafzaken. De strafrechtspraak werd met extra waarborgen omkleed. Het merendeel van de leden van de vierscharen moest een juridische opleiding hebben genoten.

Er zouden vier gerechtshoven van appèl bestaan: te Utrecht, Den Haag, Arnhem en Groningen. Deze waren beroepsinstantie voor de vonnissen die door de lagere rechter werden gewezen. Ze zouden ook streng toezicht moeten houden op de strafrechtspraak door de vierscharen. Het hoogste rechtscollege was het Hoog Gerechtshof voor het Koninkrijk, in feite de voorzetting van het Nationaal Gerechtshof. Het was de beroepsinstantie voor de vonnissen die door de gerechtshoven in eerste aanleg waren gewezen. Tevens kon het vonnissen van lagere rechters vernietigen wegens vormverzuim. Ook hier geen overname van de Franse cassatie, want die was ruimer. De Franse cassatierechter was bevoegd om een vonnis te vernietigen wegens schending van de wet; iets waar Van Maanen faliekant tegen was, omdat hij vreesde dat hiermee een extra beroepsmogelijkheid werd gecreëerd. Hij zou later onder Willem I onder druk van de Belgen bakzeil moeten halen. Maar Lodewijk Napoleon drong daar niet op aan.

Het opsporings- en vervolgingsbeleid werd in het Wetboek beter georganiseerd en was een antwoord op de wens van de koning om tot een landelijk politieapparaat te komen. Van Maanen was daar een fel tegenstander van; hij kwam met een regeling die dit beleid zoals vanouds bij de rechterlijke macht legde. Getracht werd het hele opsporingsapparaat zo effectief mogelijk te organiseren. De civiele rechtbanken moesten de openbare aanklagers bij de vierscharen behulpzaam zijn, terwijl de openbare aanklagers of procureurs des konings bij de vierscharen op hun beurt de hoven en de daaraan verbonden procureurs des konings ten dienste moesten staan. Een belangrijke verandering was ook dat men, anders dan tijdens het *ancien régime*, geen bijzondere kosten voor deze assistentie in rekening mocht brengen. De aanklagers bleven echter ondergeschikt aan de rechtbanken waaraan ze verbonden waren. De opsporing van strafbare feiten was immers een eerste verantwoordelijkheid van de competente rechter.

Het Wetboek heeft wel een grote concessie gedaan aan de professionaliteit van de rechters. De leden van de lagere rechtbanken en een deel van de vierscharen behoefden niet juridisch geschoold te zijn. Dat was niet de wens van Van Maanen, maar het kon niet anders omdat men vreesde dat er anders te weinig kandidaten zouden zijn voor de rechtersposten. Tijdens het *ancien régime* had men dit euvel opgelost door de schepenen-leken te verplichten advies te vragen bij juristen. Die verplichting vinden we niet meer terug in het Wetboek. De codificatie van het materiële recht, de mogelijkheid van beroep en cassatie en de beperkte competentie van de lagere colleges maakten een dergelijke adviesplicht overbodig.

Tot slot

Wat was nu de rol van Lodewijk Napoleon bij deze hervormingen? De belangrijkste verdienste is wel geweest dat er een koning was, of zoals gezegd werd ‘dat aan het groote staatsuurwerk van ons land nu eerst de zwaarte en gewigt hangt, welke alleen energie, bepaaldheid, vastheid en snelheid van werking er aan geven kan’.¹² Hij won bovendien het vertrouwen van de juristen om aan deze hervormingen mee te werken. Uiteindelijk had hij ook een gelukkige hand van het kiezen van zijn naaste medewerkers, in dit geval Van Maanen, die overigens na de goedkeuring van het Wetboek door het parlement ontslag nam als minister. Ook de justitiabelen hadden een groot vertrouwen in de koning. Van Lodewijk Napoleon is bekend dat hij een fervent tegenstander was van de doodstraf en ook ruim van zijn gratiebevoegdheid gebruik maakte. Zijn epitheton ‘bon roi’ had hij mede daaraan te danken. Overigens niet tot tevredenheid

¹² Brief van de hoogleraar Swildens aan J. van Hooff, juli 1806. Cit. bij Van Boven, *Rechterlijke instellingen* (noot 2), 185.

van de leden van de rechterlijke macht zelf, die het gezag van hun vonnis zagen ondermijnd. Van Hogendorp, die overigens weinig waardering voor deze vorst kon opbrengen, wees in zijn dagboek op deze zwakheid door te stellen dat een koning niet zozeer goed, als wel rechtvaardig zou moeten zijn.¹³

Lodewijk Napoleon was uitermate ijdel en zich zeer bewust van het koningschap. 's Konings wil was wet. Hij regeerde met een wispelturigheid die zijn bekwaamste ministers deed weglopen: Van Maanen en Gogel. In zijn ijdelheid wilde hij graag als codificator te boek staan. Net als zijn broer Napoleon. Hij imiteerde hem door actief aan de beraadslagingen over de wetboeken mee te doen.¹⁴ In de discussies over de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht toonde Lodewijk Napoleon zich een despotisch vorst, een echte Bonaparte zo men wil, want het verzet tegen de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht deelde hij eveneens met zijn broer. Godechot merkte daarover op dat Napoleon de rechters behandelde als waren het militairen.¹⁵ In het inrichten van de rechterlijke organisatie volgde hij echter zijn eigen weg en gaf hij de Hollandse juristen de ruimte. Geen Franse imitatie, maar wetten die geënt waren op de beste Hollandse tradities.

Wat heeft dit Wetboek voor gevolg gehad? Van Maanen heeft bij de inlijving geprobeerd dit Wetboek als overgangsmaatregel naar de Franse organisatie ingevoerd te krijgen. Vergeefs. Maar na het herstel van de onafhankelijkheid heeft het toch als uitgangspunt gediend voor een nieuw Wetboek. Inmiddels was een groeiende meerderheid onder de praktijkjuristen én politici de toen provisioneel bestaande rechterlijke organisatie gaan waarderen. De Franse opzet genoot vooral de voorkeur van de Belgen, die reeds vanaf 1795 een soortgelijke staatsorganisatie kenden. De nieuwe Wet op de Rechterlijke Organisatie van 1827 vertoont dan ook op tal van punten een Franse invloed: het Openbaar Ministerie en de cassatierechtspraak werden naar Frans model vastgesteld. Ook de benamingen en een gedeelte van de competentie van de rechtbanken waren aan de Franse organisatie ontleend. Maar andere Franse instellingen, al onder Lodewijk Napoleon afgewezen, kwamen in deze wet niet meer voor: de juryrechtspraak, de vrederechter en de rechtbanken van koophandel. Had deze merkwaardige en bijzondere Franse koning al niet voorspeld: 'Voor Holland geen wetten anders dan die het meest overeenstemmen met de zeden en gewoonten en met het nationale karakter?'¹⁶

Dr. M.W. van Boven, Algemeen Rijksarchivaris, maarten.van.boven@nationaalarchief.nl

13 H. van Hogendorp (ed.), *Brieven en gedenkschriften van Gijsbert Karel van Hogendorp* (7 dln., 's-Gravenhage 1866-1903) III, 293.

14 J.H.A. Lokin en W.J. Zwolve, *Hoofdstukken uit de Europese Codificatie-geschiedenis* (Groningen 1986), 170-171.

15 J. Godechot, *Les institutions de la France sous la Révolution et l'Empire* (Paris 1968), 620.

16 Bonaparte, *Documens historiques* (noot 5) II, 317.